

Skovdyrkeren

Nr. 16
December 2012

Skovdyrkerne i fin form!

Historien om Dinesen og Jels Savværk

Skovdyrkerne i fin form!

Rekordomsætning, rekordoverskud og flere skovfogeder end nogensinde til at betjene vores skovejere. Alle vores foreninger har netop afholdt deres generalforsamlinger, og De Danske Skovdyrkerforeninger har netop afholdt sit årsmøde. Alt i en rigtig god stemning.

Af Svend J. Christensen (sjc@skovdyrkerne.dk)

Et hovedpunkt var vedtagelsen af nye vedtægter for alle foreningerne. En formel ting, men af stor vigtighed for foreningernes fremtidige arbejde.

Nye vedtægter – hvad skal de bruges til?

Først og fremmest betyder de nye vedtægter, at vi nu ubekymret og på lovligt grundlag kan fortsætte og videreudvikle vores tætte samarbejde blandt medlemmer og foreninger. Vi kan fortsat udveksle informationer mellem medlemmerne om driftsforhold på møder, i arbejdsgrupper og på markvandring. Og foreningerne kan fortsætte deres stadig tættere samarbejde. Det giver medlemmerne flere fordele fremover:

- På rådgivningsområdet, fordi vi nu frit kan udveksle viden på tværs af foreningsgrænserne. Det gælder både skovridere, skovfogeder og administration
- På salgsområdet, fordi vi nu kan pulje vores mængder, og derved opnå bedre vilkår og bedre priser hos aftagerne af skovejernes produktion
- På indkøbsområdet, fordi vi kan samarbejde i indkøbet af de ting, som vi formidler videre til skovejerne, såsom planter, hegnsmaterialer, gødning, sprøjtemidler, forsikringer m.v.
- På det administrative område, hvor foreningerne i fællesskab udvikler redskaber til en mere effektiv og rationel drift. Det gælder især IT-systemer, men også markedsføring, hjemmeside, politisk indflydelse m.v.

De nye vedtægter giver nye samarbejds muligheder, som gør Skovdyrkerne til en endnu bedre partner i fremtiden.

Skovdyrkerne i tal – seneste regnskabsår:

- Omsætning: 500 mill. kr.
- Overskud: 5 mill. kr.
- Egenkapital: 45 mill. kr.
- Antal medarbejdere: 83
- Antal tilknyttede skovejere: 5.000
- Tilknyttet areal: 77.000 ha

Vores vision er at være den naturlige samarbejdspartner i skoven for alle skovdyrkere, juletræsproducenter og øvrige ejere af naturejendomme.

Skovdyrkerkonceptet – ejerne styrer

Den individuelle rådgivning af medlemmerne, er fortsat helt central. Her tager vi altid udgangspunkt i den enkeltes interesser, driftsformål og dyrkningsmulighederne på ejendommen. Med det formål at tilføre værdi – både på bundlinjen og i form af ejerglæde.

Derfor er medlemmernes generelle og langsigtede interesser også styrende for udviklingen af foreningerne. Disse interesser bliver varetaget med sikker hånd af de mange professionelle bestyrelsesmedlemmer, som nu er valgt i de syv foreninger og til Hovedbestyrelsen.

Vi kan konkludere, at jo flere vi er, jo bedre kan vi gøre det. Og derfor bør vi også alle videregive budskabet om Skovdyrkernes positive arbejde for skovejere, juletræsproducenter og ejere af naturejendomme – så vi kan blive endnu flere. Det vil glæde os, hvis rigtig mange følger denne opfordring.

Historien om Dinesen — et

dansk kvalitetsprodukt i træ

Jels Savværk i Sønderjylland er blevet til den internationale virksomhed 'Dinesen' – en sjælden succeshistorie i dansk træindustri. Produktet er trægulve af douglas eller eg, efterspurgt af førende arkitekter i bl.a. England, USA og Japan. Og af en del danskere med sans for kvalitet. Flot produceret og dygtigt markedsført. Som de selv udtrykker det: Dinesen er ikke et produkt – det er en passion.

Af Per Hilbert (*phi@skovdyrkerne.dk*)

I Sønderjylland ligger et savværk. Eller rettere *lå* et savværk: Jels Savværk. Det var et af de 6-800 savværker, som kunne findes spredt ud over landet i 1950'erne. Nu er der ifølge Dansk Industri kun 22 tilbage.

De mange savværker forsvandt i den benhårde konkurrence, hvor stort er godt, og småt er svært. Det største danske savværk skærer i dag omkring 250.000 m² træ om året. Det nord(øst)tyske savværk, som blev bygget med statstilskud efter murens fald, og som har taget meget træ fra Danmark, skærer op mod en million kubikmeter. Det samme gør en række svenske savværker. Men selv om stort skal være godt, så kører mange af de store savværker i Tyskland, Sverige og Danmark alligevel med røde tal på bundlinjen.

Hvad gør man, hvis man vil overleve som en dansk træindustri i den situation? Man finder sig en niche!

Det er, hvad Jels Savværk har gjort. Det blev grundlagt i 1898 af bygmester Hans Peter Dinesen. Savværket kørte i mange år helt traditionelt med et bredt sortiment på hylderne. Det blev sagt, at hvad man ikke kunne få på apoteket, det kunne man få nede på savværket. Sådan er det gået i arv gennem fire generationer Dinesen.

Fra traditionelt savværk til træindustriel nichevirksomhed

Da *Skovdyrkeren* kommer på besøg en efterårsdag i september får vi bl.a. historien om, hvordan det traditionelle savværk fandt frem til sin helt egen succesfyldte niche.

I 1965 fik man en henvendelse fra de to arkitekter, der var i gang med en restaurering af det 400 år gamle Sønderborg Slot. Arkitekterne spurgte, om savværket kunne levere specielt lange og brede planker til de store sale. Pommersk fyr, som man anvendte før, kunne ikke opdrives. Men der kunne leveres i douglas, og således endte det med, at Jels Savværk blev leverandør af 15 meter lange og op til 45 cm brede gulvplanker af douglas (se billedet til venstre, samt billedet på dette blads forside).

Det blev starten på den produktion, der efter nogle år skulle ende med at blive forretningens hovedprodukt. Efterspørgslen var der, først fra andre slotte, herregårde og kirker, derefter også fra private bygherrer.

Som et særligt produkt har man desuden leveret det man kalder 'historiske planker'. Det er planker, som er savet, så de følger stammens form, det vil sige, at de er bredere ved roden end i toppen. Fidusen er her, at man på den måde opnår den optimale udnyttelse af stammerne. Efter denne opskæring lægger man plankerne rod mod top, hvilket igen kræver, at de forsynes med not i begge sider, og at der arbejdes med løs fer.

Traditionelt har man udelukkende arbejdet i douglas. Men langsomt er man kommet ind på eg som et alternativ, og nu udgør andelen af egegulve mere end 30%.

Hvor kommer træet fra?

Hvad angår douglasen må savværksejer Thomas Dinesen tilstå, at stort set alt råtræet kommer fra Tyskland.

Savværksejer Thomas Dinesen fortæller om produktionen af Dinesen gulv. Foto: Per Hilbert

Til en start fik man leverancer fra Silkeborg-området, men dels er ressourcen i Tyskland meget større, dels var det erfaringen, at det var lettere at få en god og fleksibel betjening i Tyskland.

Meget træ kommer fra Schwartzwald omkring Freiburg. Her er meget dygtige producenter, der holder en linje i produktionen årti efter årti (en af de ejendomme, hvor man køber, har været i familiens eje i 500 år). Det må være det, man kalder kontinuitetskov. Træhøjden er 50-65 meter. Topdiameteren på de kævler, man køber, skal være minimum 40 cm. Kvaliteten er meget vigtig – man kan kun bruge 3-5% af de stammer, der er store nok, og her køber man kun den nedre del af stammen.

En del af det træ, man køber, er opstammet. Det er dog ikke afgørende for savværket, men Thomas Dinesen vurderer, at det faktisk kan betale sig for skov ejeren. Men her er det afgørende, at det gøres rigtigt.

Jels Savværk er den største opkøber af douglas i Europa. Der købes for tiden 10-15.000 m² rundtræ om året. Anderledes forholder det sig med egen. Her indkøbes kun færdigskårede planker. Det meste købes på Herskind Savværk, og en del af egetræet er faktisk dansk.

Man vil ikke ind i andre træsorter. Slet ikke tropisk træ, selv om der her findes træsorter med fortrinlige tekniske egenskaber, og selv om man kunne få dem

med certifikat og det hele. Historien vil være for svær at fortælle, kontakten med skoven for vanskelig, troværdigheden problematisk – og man har ikke behov for det.

Certificering

Savværket er certificeret, først FSC og snart også PEFC. Men det vigtige for savværket er ikke det stykke papir, der følger med et certifikat. Der findes certificeret træ, som ikke er bæredygtigt produceret. Og der findes træ uden certifikat, som lever op til de højeste standarder. Det vigtigste for Thomas Dinesen er derimod de holdninger og værdier, som findes hos de skovejere, man arbejder sammen med. Og dem kan man stå inde for.

Man har den særlige politik, at hvis en kunde insisterer på at få certificeret træ, så kræver man, at han tager træ i faldende længder og i blandede bredder. Ud fra det ræsonnement, at når han vil have certificeret træ, så må bæredygtighed ligge ham så meget på sinde, at han også ønsker at få den opskæringsform, der giver mindst spild!

Forarbejdning

Rundtræet af douglas skæres op til planker (lønskæres) hos et antal lokale, tyske savværker, så det kun er plankerne, der transporteres til Jels til videreforarbejdning. Denne består i tørring, kapning på længde og bredde, kvalitetssortering, høvling, fræsning af not og fer samt reparation af fejl, først og fremmest i forbindelse med knaster. Endelig naturligvis sortering og pakning til kunderne.

Under processen bores de døde knaster ud og der bankes propper i, lavet af rundstokke af douglas. Råvaren er kostbar, og der skal tages vare på den så godt det er muligt.

Det samme gælder egen. Egeplankerne har det med at flække i enderne under tørringen. For ikke at være nødt til at skære dette fra, indsætter man 'svalehaler' tæt ved enderne på en del af plankerne. Herved kan

de anvendes i fuld længde. På den måde vender man et problem til en fordel, idet plankerne ved denne behandling får et gedigent indtryk af håndlavet kvalitet (hvad det jo faktisk også er). Denne sortering kaldes Dinesen HeartOak.

Salg

Alt salg er direkte til kunden uden mellemlid. Det har først og fremmest den fordel, at man har føling med træet helt ud til den bygning, hvor det skal ligge. Her ved minimerer man de problemer, der kan opstå, hvis gulvplankerne ikke opbevares eller lægges korrekt, og som altid vil falde tilbage på savværket.

Det direkte salg er en mærkesag for virksomheden, men kompliceret, idet der eksporteres til 30 lande. Ud af de 80, ansatte arbejder de 45 i administrationen, hvoraf de 17 er sælgere. Hver kunde oprettes som et projekt, der tilknyttes sin egen sælger, som så rådgiver vedrørende valg af produkt, om betydningen af fugtforholdene i huset, om lægning af gulvet og om efterbehandling.

Mange gulve produceres specifikt til den enkelte kunde. Det forekommer ofte, at sælgere besøger byggestedet, og det har i enkelte tilfælde været aktuelt at tage kunden med ud i skoven, før træet fældes.

Man arbejder på omkring 2000 projekter ad gangen, idet mange projekter strækker sig over ganske lang tid. I alt har man leveret flere millioner kvadratmeter gulv, siden man startede.

Her bores de døde knaster ud og der bankes propper i, lavet af rundstokke af douglas. Foto: Per Hilbert

Man har et godt samarbejde med en række arkitekter i ind- og udland. I London har man blandt andet etableret sig i Saatchi Gallery, hvor Dinesen er 'Founding Patron' og har sponsoreret godt 5.000 m² gulv. Galleriet fungerer også som showroom. Andre showrooms findes bl.a. i København og i Oslo.

Til slut under *Skovdyrkerens* besøg oplyser Thomas Dinesen, at man faktisk godt kan påtage sig at lave gulv af en skovejers eget træ. Det kræver kun, at han kan få skåret det i planker på et af de få tilbageværende danske savværker. Det var da et tilbud.

Se i øvrigt mere på www.dinesen.com

Mere vildnis i vores skove – kan det nu være rigtigt?

De grønne organisationer ønsker mere urørt skov (vildnis) i Danmark. Organisationen *Verdens Skove* så gerne al dansk skov udlagt urørt. De mener, at "det er umuligt at beskytte biodiversitet og producere tømmer på samme areal". Det er selvfølgelig noget vås, og i øvrigt i modstrid med den certificeringsordning, de selv støtter.

Urørt skov. Godt for biller og rådsvampe, men ikke så godt hverken for træproduktionen eller for klimaet. Foto: Per Hilbert

Af Anders Erik Billeschou (aebconsult@mail.tele.dk)
AEB Consult, Forest and Nature Management,
tidligere vicedirektør i Skov- og Naturstyrelsen

Danmarks Naturfredningsforening (DN) og Natur og Samfund (NS) er mindre krævende end Verdens Skove (tidligere Nepenthes). DN ønsker såmænd kun 20% urørt skov eller naturplejeskov og NS ønsker 10% urørt. De Økonomiske Råd anbefaler små 10% af skovarealet udlagt som urørt skov. Alt sammen "for at standse tilbagegangen i biodiversiteten". Til sammenligning kan oplyses, at 10% af det danske skovareal svarer til Bornholm.

Vismændene tager fejl: Urørt skov er ikke nødvendigt

De Økonomiske Råd (vismændene) har udgivet en omfattende rapport om *Økonomi og Miljø 2012*. I rapporten ophøjer naturvismændene biologernes ønsketænkning til nødvendighed. Biologerne skriver til vismændene, at "reelt findes ikke megen konkret forskningsbaseret information om, hvor godt specifikke tiltag i naturen

virker i forhold til de enkelte arter". De specifikke tiltag omfatter urørt skov og såkaldt naturnær skovdrift. Men samtidig anbefaler naturvismændene, at store skovarealer skal forfalde til vildnis (urørt skov) og suppleres med ændring af skovdriften i mere "naturnær" retning på yderligere store arealer.

Ekspertter med kendskab til de enkelte organismegrupper var blevet spurgt om, hvilke "specifikke tiltag" dyrene og planterne kunne have glæde af. At biologerne svarede, at dyrene og planterne ville trives i urørt eller "naturnær" skov, er ikke det samme, som at det er nødvendigt for deres overlevelse, eller for at standse tilbagegangen i biodiversiteten. Jeg synes spørgeskemaundersøgelsen – og ikke mindst vismændenes overfortolkning – gør rapportens konklusioner lidet troværdige. Det er helt uforståeligt at vismændene har udvist så lidt kritisk sans over for deres kilder.

De dyre- og plantearter vi har i skovene i dag har klaret sig uden urørt skov i århundreder. Udlæg af mere urørt skov kan ikke standse tilbagegangen i biodiversiteten som Danmark har forpligtet sig til. Der er ingen videnskabelige undersøgelser man kan støtte sig til.

Rødlisten

Biologerne henviser som regel til rødlisten. Den omfatter alle truede dyre- og plantearter i Danmark og er baseret på al tilgængelig viden. Litteraturlisten er kilometerlang. Men hvad står der egentlig i rødlisten?

Rødlisten bekræfter skovhistorien om den manglende afhængighed af urørt skov. I rødlisten er der angivet at urørt skov er levested for 150 truede arter, men i 143 tilfælde er der samtidig angivet andre naturtyper som levested (hovedsagelig almindelig skov). For de resterende syv truede arter (svampe) er der i rødlistens supplerende noter angivet fundsteder i mange andre naturtyper (både i og uden for skovene).

Rødlisten angiver således ikke én eneste truet art, som er afhængig af urørt skov.

Udlæg af mere urørt skov giver os heller ikke flere arter i den danske flora og fauna. I rødlisten er angivet et mindre antal forsvundne arter som man realistisk set kan

håbe vil genindvandre. Sort stork er den eneste af dem, der har levested i skov (gammelskov og/eller urørt skov).

Træruiner og andet dødt ved

Biologer vil pege på, at store, gamle, døde træer er levesteder for en række truede arter, og at mere dødt ved kan forbedre deres vilkår.

Jeg er selvfølgelig enig i, at flere levesteder vil forbedre vilkårene for dyrene og planterne, men lad mig gentage: De arter vi har i skovene i dag har klaret sig i flere hundrede år uden urørt skov eller særlig "naturnær" drift. Det er derfor meget svært at forstå, hvorfor dyrene og planterne nu skal have meget mere af den slags for at "standse tilbagegangen i biodiversiteten".

Kortlægning af biodiversiteten

Naturvismændene er selv klar over at grundlaget for deres arbejde er utilstrækkeligt. De skriver "Danmark har 20 år efter underskrivelsen af konventionen i Rio ingen overordnet plan, ingen generel kortlægning af biodiversiteten, ingen repræsentativ overvågning og ingen fokuseret strategisk videns- og forskningsindsats på biodiversitetsområdet".

Denne hårde kritik af vores miljøministerium må bl.a. betyde, at dagens data vedrørende biodiversiteten i Danmark, og truslerne imod den, er utilstrækkelige. Der kan derfor sættes alvorlige spørgsmålstejn ved grundlaget for analyserne i rapporten.

For så vidt angår skovens truede dyre- og planteliv viser rapporten, at artsrigdommen er størst omkring vores biologiske forskningsinstitutioner (København, Århus, Silkeborg og Kalø). Frodige løvskovsområder i det sydlige Danmark har ifølge rapporten en mere beskedent artsrigdom. Det kan ikke være rigtigt. På denne måde understreger naturvismændene, at trusselsbilledet altid vil være overdrevet fordi "hver sten" ikke har været vendt, og næppe heller vil blive det i fremtiden.

Denne artikel er en sammenskrivning af to artikler om samme emne bragt i SKOVEN i oktober i år. En mere uddybende kritik af vismandsrapporten er tillige sendt til miljøministeren med kopi til Skovrådet og De Økonomiske Råd.

ene

Som led i implementeringen af
giafgrøder på landbrugsjord.
hederne og fandt, at poppel

Af Morten Faudel, inkl. fotos (mfo

Selv om den nærmest er blevet markedsført sådan, er poppel ikke en ny træart i Danmark. Det er faktisk en træart vi har brugt i mange år, og derfor har en del erfaringer med. Som energiafgrøde har poppen desuden den fordel frem for pilen, at vi kan bruge traditionelle skovmaskiner til høst. Derfor adskiller dyrkning af poppel som energiafgrøde sig ikke væsentligt fra det vi er allerbedst til: Dyrkning og høst af skov!

Hvad har vi foreløbigt lært om popler?

Når det så er sagt, er der alligevel anledning til at se tilbage på de sidste to års meget omfattende anlæg af poppel som

Billedet til venstre viser OP42 poppel anlagt i foråret 2011. Midt på sommeren 2012 er de knap halvanden år gamle popler allerede fem meter høje.

To år med poppel som energiafgrøde på landbrugsjord

Grøn Vækst, blev der i 2010 oprettet en række tilskud til fremme af bl.a. energi. På baggrund af disse politiske medvinde analyserede Skovdyrkerne på muligvis var den rigtige løsning.

@skovdyrkerne.dk)

energiafgrøde på markjord. Hvad er kriterierne for succes? Og holder vores analyse omkring valg af lokalitet, dyrkningsmodel, plantemateriale og klonvalg fortsat?

Det korte svar er: Ja – vores antagelser holder!

De tre vigtigste ting, du skal vide om poppel

Ud over den generelle grundighed, som der altid skal lægges i anlægsarbejdet, er der tre ting, der er værd at uddybe nærmere:

- Vælg den rigtige lokalitet
- Brug gennemtestet plantemateriale
- Sørg for en grundig renholdelse

Vælg den rigtige lokalitet

Udgangspunktet er altid valg af lokalitet. Er lokaliteten egnet til dyrkning af poppel? Og hvilken fremgangsmåde er i så fald bedst egnet på den givne lokalitet?

Poppel er generelt egnet de fleste steder, men to faktorer skal man dog til enhver tid forholde sig kritisk til: Vandlidende jorder og hjortevildt.

Undgå vandlidende jorder

Poppel er af mange jordbrugere naturligt tænkt som et alternativ på marginaljorder, som på den ene eller anden måde passer dårligt ind i den øvrige landbrugsdrift.

Det er der ikke noget forkert i, men særligt vandlidende jorder er ikke godt for poppel, da det medfører dårlig rodvækst pga. iltmangel ved rødderne, hvilket igen fører til ringe tilvækst og mistrivsel. Samtidig er vandlidende jorder ofte svære at holde rene for ukrudt, og poppel klarer sig ikke godt i konkurrence med et højt ukrudtstryk!

Den gode lokalitet er en let til mager dybgrundet jord med gode læforhold.

Vær opmærksom på hjortevildt

Hjortevildt kan være et problem i områder med tæt population af enten kron- eller dåvildt, som jævnligt optræder på arealet, men ellers er det normalt ikke et problem.

Er man i tvivl om, hvorvidt lokaliteten er egnet til poppel eller ej, så er det altid en god ide at besøge arealet med skovfogeden.

Det korte svar er: Ja – vores antagelser holder!

Ovenfor ses 40 cm stikling sat i meget våd jord. Jorden er heller ikke til at holde ren, og resultatet bliver derefter! På billedet herunder ses topskuddet på en AF2. Topskuddet er visnet pga. dårlig afmodning. Afmodningsskader ses især på Monviso-klonen.

Nedenfor to planter sat i foråret 2012. Til venstre en stikling. Roden er lille, men symmetrisk. Til højre en barrodsplante. Roden er betydeligt større, men ikke så symmetrisk. Begge planter er ca. 2 m høje. Vi foretrækker barrodsplanten, hvor rod-topforholdet er betydeligt bedre.

Brug gennemtestet materiale – vi anbefaler generelt OP42 frem for de nye italienske kloner

Skovdyrkerne holder fortsat fast i, at den sikre løsning er plantning af en barrodsplante af klontypen OP42. Det giver en sikker og ensartet kultur, der slår an første gang. OP42 har desuden en høj volumenproduktion og er tilpasset det danske klima.

Indenfor de sidste tre år er der lanceret tre italienske klontyper: AF8, AF2 og Monviso. Mens OP42 er en balsampoppelklon, indeholder italienerne alle gener af sortpoppel, som normalt er tilpasset varmere himmelstrøg end de danske. Det er i øvrigt ikke første gang at sortpoppelkloner er forsøgt dyrket i Danmark.

Der er dog sket meget siden 1980'erne, og man kan derfor ikke afvise, at forædlingen har gjort nogle af disse kloner egnede under danske forhold.

Foreløbig kan der dog konstateres afmodningsskader hos Monviso-klonen. I Midt- og Vestjylland kom den første efterårsnattefrost i år den 10. oktober. Det gav en del skader, da den italienske klon først standser sin vækst i slutningen af oktober. Afmodningsskader fører bl.a. til tilvæksttab, stress og større modtagelighed overfor svampe- og insektangreb.

Den dygtige skovdyrker vil derfor holde fast i, at et nyt materiale skal være gennemtestet over en længere periode, før det tages i brug i stor skala. Skovdyrkerne har etableret forsøgsplantninger med de italienske kloner, som på mange måder virker lovende, men tøver stadig med at tage dem i anvendelse i stor skala.

Stiklinge eller barrodsplanter?

Poppel lader sig nemt formere vegetativt, og derfor kan poppel plantes som stikling. Det er fristende at plante en poppel som stikling, idet planteindkøbet er billigere. Men et billigt anlæg kan ende med en dyr løsning i sidste ende.

En stikling er mere følsom over for tørke, insektangreb, vildtbid og ukrudt. Det kræver mere energi at renholde en stiklingekultur, og en planteafgang på 20% er ikke unormalt. Det betyder, at der i mange tilfælde skal efterbedres i kulturen for at opretholde minimumskravet til plantetal.

Desuden har rod-topforholdet hos en stikling vist sig at være problematisk i forhold til stabiliteten. I rigtig mange midt- og vestjyske kulturer anlagt med stiklinger, er der problemer med, at planterne står og rykker sig løse og i nogle tilfælde vælter. Finrødderne bliver revet over og det er tvivlsomt, om træerne nogensinde kommer sig over skaden.

Lignende problemer har ikke kunnet konstateres i kulturer anlagt med barrodsplanter.

Stiklingekulturer *kan* lade sig gøre, succes-raten er bare langt større ved brug af barrodsplanter. Og da vi har med en kort omdrift at gøre, er der ikke tid og råd til kulturer, der ikke slår an.

Renholdelse er afgørende for et godt resultat

Poppel er en pioner-træart med en meget hurtig ungdomsvækst. Men lige så imponerende en tilvækst poppel kan have, lige så lidt vil den gro, hvis ukrudt overtager arealet. Renholdelse er helt afgørende, indtil kulturen lukker sammen i kronetaget og derved kan skygge ukrudtet væk.

At holde jorden ukrudtsfri er en kendt udfordring. På lette jorde er der rigtig gode erfaringer med at holde mekanisk rent. Planter der med 3 meters mellemrum kan en mindre traktor, påmonteret en harve, hurtigt og nemt komme op og ned imellem rækkerne.

Ved mekanisk renholdelse er det vigtigt, at få harvet på det rigtige tidspunkt, mens ukrudtet stadig er på kimbladstadiet. Renholdelsen skal være forebyggende og ikke bekæmpende. 4-5 overkørsler er som regel tilstrækkeligt i løbet af første vækstsæson.

På lerholdige jorder kan mekanisk renholdelse være mere udfordrende, idet jorden tit klumper, og det kan være svært at komme tilstrækkeligt dybt i jorden.

Her er der mulighed for at bruge kemi i form af Quarts (jordmiddel), som kan bred- eller båndsprøjtes over rækkerne umiddelbart efter anlæg. Derefter er der mulighed for at bruge Agil mod græs og Matrigon mod kurvblomster. Begge midler er selektive og kan bred-

sprøjtes i vækstsæsonen. Afskærmet sprøjtning med Roundup fungerer fint i vækstsæsonen, men kræver omhyggelige og gentagne behandlinger, hvis det skal holde ukrudtet tilstrækkeligt nede. Derfor anbefales som udgangspunkt mekanisk renholdelse evt. i kombination med brug af kemi til problemurter som kvik eller tidsler.

Det er vigtigt at holde rent hele vækstsæsonen igennem. Tilvæksten topper i sensommeren, og det er derfor vigtigt ikke at stoppe renholdelsen midt på sommeren, i den tro at tilvæksten har topet. Ultimo oktober er der mulighed for at bredsprøjte med Roundup.

Tilskud

I foråret 2013 ydes der fortsat tilskud til etablering af poppel på lanbrugsjord, men derefter skal tilskudsordningen revurderes, og det vides ikke om ordningen fortsætter.

Ud over etableringstilskud bibeholdes enkeltbetalingen, og der er mulighed for at få tilskud til ekstensiv drift, og drifttilskud til de bevoksninger, der har minimum et år på bagen.

Efter to år med poppel som energiafgrøde på landbrugsjord, må vi foreløbig konkludere at poppel er en nem og god løsning, hvis blot man gør det rigtigt første gang.

Produktion af torvetræer – en

På Fyn har man i år oparbejdet omkring 300 torvetræer på mellem 3-9 meters højde. Træerne kommer fra en af Naturstyrelsens frøplantager, som skulle tyndes. Her konkluderes på forløbet, og på om produktion af torvetræer kunne være en lukrativ niche?

Af Frands Fraas Nielsen, inkl. foto (ffn@skovdyrkerne.dk)

Frøplantager skal tyndes, så kun de bedste træer er tilbage til podning og kloning

På Sønderkovgaard mellem Odense og Fåborg etablerede Naturstyrelsen i 1996 en frøplantage i nordmannsgran på 5 ha (FP 246).

En frøplantage anlægges ved at pøde kviste fra gode modertræer over på "almindelige frøplante-nordmannsgran". Derved kan man klonе mange eksemplarer af det samme gode træ.

I denne frøplantage var der oprindelig tale om 200 kloner, alle af proveniensen Ambrolaurii.

For at forbedre frøets genetiske egenskaber skulle de dårligste kloner i år fjernes. Man gik efter at beholde de træer, der havde bedst nålefasthed og den mest ideelle form.

En lidt vanskeligere oparbejdning end ellers

Skovdyrkerforeningen Fyn købte alle årets tyndingstræer med henblik på at lave torvetræer. Alle træerne blev gennemgået med to kunder, der ialt opmærkede 300 brugbare træer i højder på mellem 3-9 meter.

Oparbejdningen krævede noget mere, end vi er vant til med almindelige juletræer. Hvert træ vejede mellem 200

Skovdyrkerne på Agr

Skovdyrkerens stand på Agromek lyste langt væk af den gode energi, som kommer i form af flis, energiplantning – og juletræets lyskæder.

Af Lene Rosenberg Pedersen (lrp@skovdyrkerne.dk)

Skovdyrkerens stand på Agromek 2012 i Messecenter Herning var velbesøgt. Mange benyttede sig af chancen for at få en snak med skovfogederne om energi – eller om skovbrug i al almindelighed. Vores stand henvendte sig i år også til

lukrativ niche?

og 1.000 kg. Fældningen skete med almindelig motorsav, efter at der var blevet lavet en stab på ikke under 1 meter. Træerne blev flyttet med en minigraver, der let kom rundt i bevoksningen. Alle træerne blev nettet i 65 eller 90 cm tragte. Efter netning blev træerne læsset på en vogn og kørt til læssepladsen med henblik på sortering i størrelser. Derefter læsning på lastbil med skovkran.

Alt i alt krævede håndteringen af torvetræerne lidt hånddelag og noget godt grej, men efterhånden som arbejdet skred frem, fandt opgaven også en fornuftig gænge.

Kan det så betale sig at satse på torvetræer?

Når man har træerne, som vi havde i dette tilfælde, så kan det være ret fornuftigt. Men det er vores generelle konklusion, at en egentlig produktion af torvetræer oftest vil være en tvivlsom forretning.

Der er tale om en rotation på 20 år, og der kan støde rigtig mange ting til undervejs. Der kan derfor ikke for-

Det kræver stort grej at nette et torvetræ.

ventes et udbytte på mere end omkring 50%, svarende til det udbytte, vi havde i frøplantagen.

Også oparbejdningen er dyr, og der vil altid være tale om et vist spild. Det er ærgerligt, når top eller sidegrene knækker på et træ til en værdi af mellem 500 og 1.000 kr. Så torvetræer vil nok fortsat være enkeltstående træer, som man finder i ældre kulturer eller bevoksninger, hvor der tidligere blev udtaget normale juletræer.

Du kan læse mere om Sønderkovgaard's frøplantage, podning og kloning på www.plantevalg.dk og på www.dyrkningsaktuelt.dk

omek – med god energi

dem, der måske ikke har skov, men tænker på energiplantning, læhegn og småplantninger, skovrejsning og natur og vildtpleje. Samtidig fik de besøgende en masse at vide om Skovdyrkerne, medlemskab og om vores internationale engagementer via DFE (Danish Forestry Extension).

Popler var et af de store temaer og mange fik råd om energiplantning, ligesom en del så på mulighederne for at plante læhegn, småplantninger eller gøre mere for jagten og naturen på ejendommen. Også flis til energiformål var i fokus – både flis fra skov og fra læhegn.

I dette års konkurrence kunne man vinde 1.000 kr. til planter eller frøblandinger, hvis man kunne svare på, hvor meget flis Skovdyrkerne årligt producerer for medlemmerne. Man kunne også få en tur på motionscyklen (*se billedet*) som genererede strøm til lyskæden på vores juletræ.

Men hvor meget flis produceres der så egentlig i Skovdyrkerforeningerne? Svaret er, at foreningerne i alt producerede 600.000 m³ flis i regnskabsåret 2011-12.

Tak til alle som kiggede forbi - og på snarligt gensyn!

En skovdyrkerforening i Vestjylland – hvorfor det?

Skovdyrkerforeningen Vestjylland har 25 års jubilæum her i december 2012. Så afgjort en benjamin blandt landets syv skovdyrkerforeninger, men en gedigen succes, der bygger på to grundpiller: For det første respekt og lydhørhed i forhold til skovejere, deres holdninger og deres interesser. For det andet en vision om, at også landets mest karrige jorder ved korrekt behandling kan bidrage med en værdiproduktion til gavn for ejere og samfund. I denne artikel forklarer foreningens første formand baggrunden for foreningsdannelsen.

Bendt A. Sloth (bendtasloth@get2net.dk)

For længe, længe siden var Danmark skovbrugsmæssigt mere eller mindre opdelt i en østlig del, hvor løvtræet var dominerende, og hvor Skovdyrkerforeningerne (dengang Småskovforeningerne) arbejdede – og en vestlig del domineret af nåletræ og plantager, hvor Hedeselskabet arbejdede.

Denne opdeling er nu udvisket, men endnu for 25 år siden var Hedeselskabet fuldstændig dominerende i det vestjyske område. Vestjylland havde dengang nok en plantningstradition, men i realiteten ingen eller kun en meget beskedent tradition for løbende skovforvaltning/skovdyrkning.

100 års skovopbygning

Går vi godt 100 år tilbage i tiden, var det stort set kun egekrattene i Vestjylland, der var beskrevet som skov. Men med Dalgas og den politiske/patriotiske gejst, der rådede efter 1864, blev store lyngarealer tilplantet, således at vi i Vestjylland i 1987 havde ca. 60-65.000 ha skov eller plantage.

Derudover havde mange landmænd fået plantet læhegn, igangsat af læplantningsforeninger, og bl.a. udført af 'Det Flyvende Korps' under Hedeselskabet.

Udbyttet af de to tiltag, skovrejsning og læplantning, viste sig hurtigt. Vestjylland fik et bedre klima med mindre sandflugt, lidt mere nedbør og en lidt højere temperatur. Det betød for landbruget en mere stabil planteproduktion og for omgivelserne let adgang til skovens produkter, ikke mindst brændsel, samt oplevelsen af, hvordan fauna og flora over tid ændrede karakter.

I tiden efter 1950 kom anvendelse af olie og gas i stigende grad til at fortrænge brugen af de hjemmeproducerede energiprodukter. Det gav en ringere økonomi i plantagerne, hvilket bevirkede, at den nødvendige kulturfornyelse og løbende pleje blev sat næsten i stå. Følgen var, at flere og flere vestjyske skove blev ustabile, var under nedbrydning efter storm, og ofte henlå længe uden aktiv pleje og genrejsning.

Men det skabte skal vedligeholdes for at give et udbytte

Da skovdyrkerforeningen i Vestjylland blev etableret i 1987, var et af argumenterne, som blev fremført som begrundelse, at mange plantager på det tidspunkt lignede 'uhøstede kornmarker i januar'. En uværdig situation, som hverken lodsejerne eller samfundet kunne være tjent med.

Der var et udtalt behov for at få sat gang i en mere aktiv pasning, der også inddrog skovejterne og deres ønsker. Og som skabte et engagement. En skovpasning, der bl.a. indbefattede nye vejanlæg, så man kunne komme ind og arbejde med ressourcen, et bredere træartsvalg samt en tilførsel af næringsstoffer (især P, men også K og Ca samt mikronæringsstoffer).

Nye produktioner hjalp med

Pyntegrønt og juletræsproduktion begyndte i 1970'erne at få en stadig større betydning i skovbruget, og mange landmænd, som ejede det, man dengang kaldte marginale jorder i den vestlige del af landet, fik mod på at gå i gang med disse produktioner – egentlig på trods af den etablerede fagkundskab på bjerget, der ikke gav denne dyrkningsform nogen chance i Vestjylland. Det foregik ofte på landbrugsjord, men i et vist omfang også inde i plantagerne.

Hertil kom en ny ting, som blev helt afgørende for arbejdet med at genrejse plantagerne, nemlig flisproduktionen. Den har efterfølgende i høj grad været med til at udbedre det store pasningsefterslæb i plantagerne, og bidrager i dag væsentligt til den løbende økonomi overalt i dansk skovbrug.

To statsskovridere (!) i det vestjyske, Vagn Johansen og Jens Handberg, var pionerer, både når det gjaldt pyntegrønt og flis, og tak for det.

Men inden det kom så vidt, var der meget, der skulle læres. Det gjaldt både produktion, kvalitet og sikker afsætning, men også den stigende politiske interesse for naturforvaltning, hvor det offentlige kom mere og mere ind i billedet med tilskud og krav om ansøgninger og kontrol til følge.

Tiden var kort sagt moden til at komme i gang med en forening, hvor kræfterne kunne samles om forstlig bistand – konsulenthjælp.

Behov for faglig rådgivning af skovejterne

Som landmænd var vi mange, der med en jordbrugsfaglig basis fandt det ganske naturligt og udbyttegivende løbende at få opdateret den nyeste viden i landbrugs-sammenhæng. Men noget tilsvarende fandtes dengang ikke i Vestjylland, når det gjaldt skov.

Hedeselskabet havde vel stort set stået for de fleste private plantagers etablering og senere forvaltning, men trods alle selskabets gode fortjenester og mange gode tiltag, så var den almindelige skovejer aldrig blevet orienteret om erhvervets muligheder på en sådan måde, at han følte sig kvalificeret til at tage ansvar for sit skovbrug og være mere i øjenhøjde med de forstligt uddannede. Ja, mange følte, med rette eller urette, at deres skov efterhånden var mere baseret på selskabets interesser end på ejerens.

DT Skovservice og DDS

Damgaard og Thygesen, to nybagte studenter, startede umiddelbart efter eksamen i 1979 et lokalt skoventreprenørfirma i Holstebro, DT Skovservice. De to unge mænd var arbejdsomme, kreative og tillidsvækkende, og i de kommende år var vi flere og flere skovejtere, der gjorde brug af de ydelser, DT Skovservice kunne levere.

Opdyrket hede på ejendommen Frederiksværk ved Engesvang. To arealanvendelser på helt tilsvarende jord: Til venstre et velpasset, højtstående landbrugsareal. Til højre en lavtydende bjergfyrbevoksning. Her var potentiale til meget mere – ved en aktiv indsats med jordbearbejdning, tilførsel af de nødvendige næringsstoffer og skift af træart. Det blev en vigtig opgave for foreningen at medvirke til en aktivering af mange sådanne uproduktive arealer. Foto: Per Hilbert

Men behovet for en egentlig professionel forstlig bistand var stadigvæk ikke løst, hvorfor DT tog kontakt til De Danske Skovdyrkerforeninger i København. Der kunne man se perspektivet i at få Skovdyrkernes Danmarkskort gjort komplet og forelagde ideen for formanden, Evald Nygaard.

Et formøde blev afholdt i Holstebro med deltagelse af Evald Nygaard, Karsten Raae, Damgaard og Thygesen, Peter Hauskov og undertegnede. Evald Nygaard gjorde rede for organisationen og mulighederne i DDS, og han havde svært ved at skjule en personlig begejstring for visionen. Nogle krav til den kommende forening blev forelagt og muligheder for bistand ligeså, således en startkapital på 60.000 kr. fra DDS. Desuden ville foreningen være berettiget til et årligt tilskud på i størrelsesordenen 175.000 kr. fra Landbrugsministeriets konsulentordning.

Vestjydsk Skovdyrkerforening, som foreningen skulle hedde, ville dog i sin opbygning blive anderledes end de øvrige foreninger i DDS, idet vi ønskede foreningen opdelt med en økonomisk selvstændig entreprenøraftdeling i form af DT Skovservice og en skovrider ansat som konsulent i foreningen. (Denne konstruktion er senere forladt til fordel for en organisationsmodel, hvor rådgivning, arbejdsudførelse og handel er samlet under ét).

Etableringen af Vestjydsk Skovdyrkerforening

Der var på mødet en tro på, at det kunne lykkes, og man besluttede at indkalde til en stiftende generalforsamling den 7. december 1987. I tiltro til projektet indrykkede vi forud for den stiftende generalforsamling en stillingsannonce efter en skovrider, således at man kunne komme hurtigt fra start.

Før den stiftende generalforsamling var der blevet gjort et stort stykke arbejde for at tegne medlemmer bredt fordelt over hele Vestjylland. Det lykkedes, de fremmødte repræsenterede i stort tal hele området, og ca. 12-1300 ha privat skov blev indtegnet som medlemmer på mødet.

Daværende sekretariatsleder i DDS, Karsten Raae, indledte generalforsamlingen, statskovrider Handberg fra Klosterheden blev valgt til dirigent, og et udkast til vedtægter gennemgik og vedtaget. Valgt til den første be-

Den velpassede skovs umiddelbare nytteværdi. Denne artikels forfatter, foreningens første formand, Bendt A. Sloth i Høver Skov ved Vinderup. Et mobilt savværk saver eget træ op til bygningsformål. Foto: Per Hilbert

styrelse blev Peter Hauskov, Karl Ejnar Møller, Bjarne Jensen, Erik Rasmussen og undertegnede – med Niels G. Mikkelsen som suppleant. Bestyrelsen konstituerede sig umiddelbart efter generalforsamlingen med undertegnede som formand og Erik Rasmussen som næstformand.

Vestjydsk Skovdyrkerforening var en realitet.

Udviklingen til i dag

Det viste sig, at behovet for foreningen i høj grad var til stede. Fra de 12-1300 ha ved starten er man nu oppe på et medlemsareal på 15.900 ha, og flere kommer stadig til. Personalet består af p.t. af 10 konsulenter og 3 administrative medarbejdere. Foreningen havde i sidste regnskabsår en omsætning på 85 millioner kr. og har nu en egenkapital på godt 8 millioner kr.

De første 10 år hed den ansvarlige skovrider Per Hilbert (senere leder af sekretariatet i København og nu senior-konsulent i De Danske Skovdyrkerforeninger, herunder ansvarshavende redaktør for *Skovdyrkeren*). Skovrider har i de sidste 15 år været Michael Gehlert.

Formand efter undertegnede blev i 1999 Mogens R. Brandt, Svollibjerg, som i en årrække tillige var formand for De Danske Skovdyrkerforeninger. Han blev afløst af den nuværende formand, Per Kamp, Vildkilde i 2008.